

TANULMÁNYOK

NÉVTAN ÉS TERMINOLÓGIA 2: NÉVTAN ÉS EGYSÉGESÍTÉS

Egy adott tudományág terminológiájának szabványosítása kezdetben jelentős többletmunkával, ám nagy haszonnal járó, a tudományág és a hozzá kapcsolódó gyakorlati tevékenységek hosszú távú eredményességét biztosító szakmai feladat. A névtan területén az egységesítési törekvések ma több irányban vannak jelen: megmutatkoznak egyrészt a névtani terminusok standardizációjában, másrészt az egységes tulajdonnév-használat kívánalmában. A gyakorlati alkalmazás szempontjából különösen hangsúlyosan kerül elő a kérdés – magyar vonatkozásban immár több mint 100 esztendeje – a hely-, illetve helységnevek esetében. A helynevek egységesítése, standardizációja kezdetektől fogva csak több tudományterület (így például a földrajz, térképészet, történelem, nyelvészet, műszaki tudományok, közigazgatás) képviselőinek együttes ténykedése révén valósulhatott meg (vö. az 1898–1954 között fennálló Országos Községi Törzskönyvbizottság és a későbbi földrajzinév-bizottságok összetételét és eredményeit). Ugyanakkor a helynevek mint fontos viszonyítási pontok jelölői az emberi térszemléletben nem feltétlenül egyetlen adott nyelvet vagy nyelvjárást beszélő közösség tulajdonai, hanem – a denotátum jelentőségétől függően – több kisebb-nagyobb, eltérő anyanyelvű közösség számára (akár különböző formákban, sőt eltérő névadási szemlélettel bíró különböző nyelveken is) ismertek lehetnek. A tulajdonnevek, helynevek megadásával, fordításával összefüggésben jelentkező problémák megoldása a terminológiai munka komoly kihívásai közé tartozik.

A 2012. évi „Névtan és terminológia” workshop kedvező fogadtatásának hatására a Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke és Terminológiai Kutatócsoportja, az ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete, valamint a Magyar Nyelvtudományi Társaság a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Karán 2013. június 11-én „Névtan és egységesítés” címmel második alkalommal rendezett a névtan és terminológia kapcsolódási pontjai köré szerveződő tanácskozást. A szakmai megbeszélést Juhász Dezső és Fóris Ágota vezette, a szervezésben Bölcскеi Andrea, Farkas Tamás, Mikesy Gábor és Slíz Mariann vettek részt. A rendezvény a fenti gondolatok jegyében, az 1913-as helységnévtár megjelenésének 100. és az 1963-ban életre hívott első földrajzinév-bizottság létrehozásának 50. évfordulója kapcsán a helynév-standardizáció eredményeire, aktuális feladataira hívta fel a figyelmet, a

kérdéskörben érdekelt több szakma képviselőinek bevonásával, előadások és egy kerekasztal-beszélgetés formájában.

A tanácskozást – a házigazda képviseletében – Fóris Ágota nyitotta meg. A földrajzi nevek egységesítésének elméletében és gyakorlatában felvetődő egyes kérdésekről a rendezvényen Pokoly Béla (a Földrajzinév-bizottság titkára), Lelkes György (Központi Statisztikai Hivatal), Mikesy Gábor (Földmérési és Távérzékelési Intézet, a Földrajzinév-tár felelőse), Szabó Mihály Gizella (Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, ill. Gramma Nyelvi Iroda), Márton Mátyás (ELTE Térképtudományi és Geoinformatikai Tanszék) és Bölcskei Andrea (KRE Magyar Nyelvtudományi Tanszék) tartott előadást. Az elhangzott előadások az *exonima* terminus értelmezésének változásával, a magyarországi, illetve a határon túli magyarlakta területek településeinek történeti és jelenkori neveivel, a tengerfenék-domborzati alakulatok magyar neveivel, illetve a földrajzinév-standardizáció magyar nyelvű terminológiájának alakulásával foglalkoztak. A Névtani Értesítő jelen száma öt itt elhangzott előadás tanulmányá formált szövegét adja közre. Megjegyezzük, hogy a határon túli helynév-standardizáció témaköréhez kapcsolódik a Tanulmányok rovatban Perger Imrénének (MÁV-START Zrt.) a határon túli vasútállomások neveiről szóló írása, valamint a Könyvszemle rovatban Farkas Tamásnak Lelkes György helységnevezés-azonosító szótáráról írott recenziója is. Az itt megnyitott témakör tárgyalását a folyóirat következő számában fogja folytatni.

A 2013. júniusi rendezvény második részeként zajló kerekasztal-beszélgetést Fóris Ágota vezette, résztvevői Szabó Mihály Gizella, Pokoly Béla, Mikesy Gábor, Gerstner Károly és Márton Mátyás voltak. A beszélgetés három kiinduló kérdéscsoport köré szerveződött: 1. Mindennapi életünk mely területein mutatkozik hasznosnak a földrajzi nevek egységesítése? Miért hasznos, fontos, mire jó a különböző tudományágak és szakmák számára a földrajzinév-egységesítés? 2. A nemzetközi gyakorlatban jellemzően felvetődő kérdésekhez képest mennyiben mások a magyar földrajzi nevek egységesítésével kapcsolatos problémák? Mennyiben használhatók a nemzetközi irányelvek magyar viszonylatban? 3. Melyek a Földrajzinév-bizottság fontosabb aktuális (éppen zajló, illetve elvégzendő) feladatai? Melyek a bizottság előtt álló újabb szakmai kihívások? A beszélgetés résztvevői által a kérdésekre adott válaszok, valamint a hallgatóság részéről hozzászólások formájában megfogalmazott vélemények összefoglalását folyóiratunk Műhely rovatában szintén közreadjuk. A tanácskozás végén az összegző zárszót – a társszervezők képviseletében – Juhász Dezső mondta el.

A rendezvényen a résztvevők között kialakult élénk, remélhetőleg a jövőben is folytatódó párbeszéd bizonyította azt, hogy egy konkrét, gyakorlati névtani kérdéskörrel összefüggésben az egyes tudományterületek és szakmák eltérő szemléletű és típusú problémákat vetnek fel, és ezekre egymástól különböző lehetséges válaszokat fogalmaznak meg. Egy-egy alkalmazott névtani feladatcsoport hatékony, az érdekelt felek számára kielégítő megoldása ezért gyakran csak több érintett szakterület képviselőinek konszenzusa révén valósulhat meg.